

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-3>

УДК 336.771

БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**BANK LOAN IN THE FORMATION OF THE FINANCIAL AND INVESTMENT MECHANISM OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISE DEVELOPMENT IN UKRAINE****Коваленко Вікторія Володимирівна**доктор економічних наук, професор,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2783-186X>**Радова Наталія Володимирівна**кандидат економічних наук, старший викладач,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4681-4902>**Kovalenko Victoria, Radova Natalia**
Odessa National University of Economics

У статті розглянуто особливості функціонування малого та середнього підприємства. Визначено особливості банківського кредитування представників малого та середнього бізнесу. Виділено особливі ознаки діяльності малих та середніх підприємств. Досліджено темп зміни кількості підприємств середнього та малого бізнесу, наведено результати діяльності підприємств з розподілом на середні, малі та мікропідприємства, а також надано пояснення такої динаміки. Проаналізовано динаміку та структуру банківського кредитування малого та середнього бізнесу. Досліджено динаміку процентних ставок за банківськими кредитами для малих та середніх підприємств, наданими у національній валюті. Наведено структуру та динаміку банківських кредитів, наданих малому та середньому бізнесу з ознакою належності до бізнес-груп. Зроблено відповідні висновки, надано конкретні пропозиції щодо вдосконалення співпраці банків і представників малого та середнього підприємництва.

Ключові слова: банк, малий та середній бізнес, кредит, фінансові ресурси, процентна ставка.

В статье рассмотрены особенности функционирования малого и среднего предпринимательства. Определены особенности банковского кредитования представителей малого и среднего бизнеса. Выделены особые признаки деятельности малых и средних предприятий. Исследован темп изменения количества предприятий среднего и малого бизнеса, приведены результаты деятельности предприятий с распределением на средние, малые и микропредприятия, а также предоставлено объяснение такой динамики. Проанализированы динамика и структура банковского кредитования малого и среднего бизнеса. Исследована динамика процентных ставок по банковским кредитам для малых и средних предприятий, предоставленным в национальной валюте. Приведены структура и динамика банковских кредитов, предоставленных малому и среднему бизнесу с признаком принадлежности к бизнес-группам. Сделаны соответствующие выводы, предоставлены конкретные предложения по совершенствованию сотрудничества банков и представителей малого и среднего предпринимательства.

Ключевые слова: банк, малый и средний бизнес, кредит, финансовые ресурсы, процентная ставка.

The features of functioning of small and middle enterprises are considered in the article. The special signs of activity of small and middle enterprises are investigational: absence of credit history; low profitability of small enterprises, which reduces their solvency; low requirement in a capital and his fast; inaccessibility of market of the investment

crediting. The features of the bank crediting of representatives of small and middle business are certain. In particular investigational rate of change of amount of enterprises of middle and small business, results of activity of enterprises with distributing on middle, small and micro enterprises and explanation of such dynamics is given. A dynamics and structure of the bank crediting of small and middle business is analyzed. Investigational dynamics of interest rates after bank credits for small and middle enterprises, given in national currencies. Resulted structure and dynamics of bank credits, given small and middle business with the sign of belonging to the business-groups, that in same queue influences on profitable part of the state budget of Ukraine, in fact at that rate large enterprises are hidden by the real incomes from own activity. The proper conclusions are done and concrete suggestions are given in relation to the improvement of collaboration of banks and representatives of small and middle enterprise. It is marked that for development of the bank crediting of small and middle enterprises in Ukraine it is necessary at the level of the state to carry out certain measures which would provide the decline of interest rate after credits for a small and middle enterprise. To promote expansion of spectrum of bank services for the representatives of small and middle business, to development of new guarantee charts of financial-credit support of enterprises of small and middle business, to perfect technologies and remote service at crediting of subjects of entrepreneurial activity. A conclusion is done, that for stimulation of development of the bank crediting of small and middle business in Ukraine to use foreign experience, in particular in creation of effective funds of assistance crediting of small and middle business in Ukraine.

Keywords: bank, small and middle business, credit, financial resources, interest rate.

Постановка проблеми. Банківський кредит відіграє значну роль в розвитку економіки будь-якої країни. За ринкових умов господарювання суб'єкти національної економіки відчують постійну нестачу фінансових ресурсів, що зумовлюється здійсненням активної інноваційної та інвестиційної політик. На кредитному ринку безпосереднім задоволенням фінансових потреб домогосподарств та нефінансових корпорацій (великих, середніх та малих) у позиковому капіталі займається кредитивна система, яка включає центральний банк, акціонерні банки та інші кредитні установи [1, с. 91]. При цьому, слід відмітити, що банківський кредит займає провідне місце при формуванні фінансово-інвестиційного механізму розвитку малого та середнього бізнесу. Розвиток малого та середнього бізнесу будь-якої країни є запорукою економічного зростання, так як саме суб'єктами малого та середнього підприємництва створюється більша частина валового внутрішнього продукту країн із розвинутими ринковими відносинами, а такі вагомні переваги малого бізнесу, як мобільність, здатність гнучко реагувати на зміни споживчого попиту, раціональна організаційна структура, оперативність в освоєнні випуску нової продукції малими партіями, невисокі експлуатаційні витрати, свідчать про їхній високий потенціал у забезпеченні можливостей подолання наслідків фінансово-економічної кризи, забезпеченні зайнятості працездатної частини населення та сприянні економічному зростанню [2, с. 560].

Основними перешкодами для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є: недостатність фінансового забезпечення; недосконалість законодавства; нерозвиненість фінансово-кредитного механізму; карантинні

обмеження, пов'язані з COVID-19. З огляду на характер дестабілізуючих чинників, особливої уваги набуває формування пропозицій щодо підвищення ролі банківського кредитування у формуванні фінансово-інвестиційної механізму розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій, які пов'язані із фінансовим забезпеченням розвитку малого та середнього бізнесу засвідчила, що більшість з них присвячена державній підтримці зазначеного процесу. З цього приводу заслуговують на увагу публікації І. Білої [3], Т. Бондарку [4], Н. Фролової [5]. У контексті дослідження місця банківського кредиту у розвитку економіки України, зокрема підприємницької діяльності слід відзначити наукові праці Ю. Гаркуші [2], О. Дорошенка [6], Л. Кузнєцової [7], Ю. Оксєнюк [8] та багатьох інших. Проте, наявність невирішених питань щодо дієвості банківського кредитування у формуванні механізму фінансово-інвестиційної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в умовах введення карантинних обмежень та диспропорцій в економічних циклах України, потребують подальших ґрунтовних досліджень.

Формулювання цілей статті. Головною метою є дослідження проблем, визначення перспектив кредитування фінансово-інвестиційного механізму підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим чинником розвитку малого та середнього бізнесу є доступність до фінансових ресурсів, зокрема за рахунок банківського кредитування. Кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з переданням

один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності. Ці відносини мають низку характерних ознак, які конституують їх як окрему самостійну економічну категорію, а саме кредит [9, с. 349].

У сучасних наукових дослідженнях виокремлюють наступні способи фінансування суб'єктів малого та середнього підприємництва: самофінансування, фінансування через механізми ринку капіталу, банківське кредитування, бюджетне фінансування, а також альтернативні способи фінансування (лізинг, факторинг, венчурне фінансування). Переваги та недоліки способів фінансування суб'єктів малого підприємництва наведено у таблиці 1.

До специфічних ознак, які впливають на кредитні відносини суб'єктів малого та середнього підприємництва з банками, слід віднести: відсутність кредитної історії; низька рентабельність; низька потреба в капіталі, його швидка оборотність обумовлює потребу у «коротких грошах» і мікрокредитах; низька рентабельність кредитування, оскільки

надання кредиту пов'язане з певними операційними витратами, розмір яких практично не залежить від суми кредиту; недоступність ринку інвестиційного кредитування; потреба у страхуванні кредитів, чим юридично займається банк, а фактично виплата страхової премії шляхом збільшення ціни кредиту перекладається на позичальника, що підвищує вартість кредиту; поєднання функцій власності й управління, типове для підприємств малого та середнього бізнесу.

При визначенні потенційних обсягів кредитування сільськогосподарського підприємництва, за доцільне є дослідження суб'єктів фінансового ринку, які можуть брати участь у цьому процесі (табл. 2).

Як свідчать дані таблиці 2, найбільш вагому частку у кредитуванні займають банківські установи, хоча у 2019 р. розмір наданих кредитів зменшилося на 7,65 % у порівнянні з 2018 р. При цьому слід відмітити наростаючі темпи зростання обсягів кредитування з боку фінансових компаній та надання фінансового лізингу – 52,5 % та 24,57 % відповідно.

Таблиця 1

Переваги та недоліки способів фінансування суб'єктів малого підприємництва

Способи фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу	Переваги	Недоліки
Самофінансування	низький ризик неплатоспроможності та банкрутства підприємства; не вимагається сплата відсоткової ставки.	обмежений розмір коштів, що залежить від успішності попередньої діяльності.
Державне фінансування	відносно не дорогий вид фінансування.	довготривалий процес надання коштів; труднощі в отриманні.
Банківське кредитування	розроблені спеціальні банківські продукти для суб'єктів малого та середнього бізнесу.	високі відсоткові ставки; труднощі в отриманні; необхідне забезпечення.
Лізинг	забезпечує отримання обладнання без його повної оплати; всі витрати на придбання обладнання відносяться на собівартість продукції лізингоотримувача, що дозволяє знизити базу оподаткування.	значна сума першого лізингового платежу, що включає до 30% вартості придбаного майна; необхідне заставне забезпечення.
Факторинг	швидкість отриманні коштів; аутсорсинг дебіторської заборгованості.	висока вартість послуг; обмежена пропозиція спеціалізованих факторингових продуктів для малого бізнесу.
Венчурне фінансування	здійснюється без надання підприємствами будь-якої застави.	зміна структури власності; застосовується для реалізації лише високоефективних проєктів.

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [7, с. 184; 8, с. 441]

Таблиця 2

Ємність ринку кредитних послуг, сформованого банками та небанківськими фінансовими установами, млн. грн.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020*	Темп приросту 2019 р./2018 р.	
				абсолютний, млн. грн.	відносний, %
Банки (кредити надані клієнтам)	1118860,0	1033539,0	996236,0	-85321	-7,65
Фінансові компанії (надання коштів у позику, в т.ч. і на умовах фінансового кредиту)	51909,1	79176,2	23374,9	27267,1	52,5
Фінансові компанії (надання послуг з факторингу)	48105,0	56469,4	19460,5	8364,4	17,4
Фінансовий лізинг (послуги, надані фінансовими компаніями та юридичними особами – лізингодавцями без статусу фінансової компанії)	22193,1	27645,6	756,1	5452,5	24,57

2020* – за III квартал 2020 р.

Джерело: складено авторами за матеріалами [10, с. 107; 11]

В Україні підприємництво поки ще не відіграє суттєвої ролі в забезпеченні економічного зростання, його внесок у валовий внутрішній продукт складає лише 19,2 %. Показники, які характеризують тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Україні представлено у таблиці 3.

Як свідчать дані представлені у таблиці 3, усі показники, що аналізуються мають тенденцію до зростання. Зазначене свідчить про динамічний розвиток малого та середнього підприємництва в Україні.

Якщо розглядати обсяги кредитування банками, відповідно до розміру суб'єкту гос-

Таблиця 3

Динаміка розвитку малого та середнього бізнесу в Україні за період 2013–2019 рр.

Показники	Роки			
	2013	2015	2017	2019
Кількість суб'єктів, одиниць:				
суб'єкти середнього підприємництва, одиниць	19210	15510	15254	18129
суб'єкти малого підприємництва, одиниць	1702201	1958385	1789406	1922978
Кількість зайнятих працівників, осіб:				
Середнє підприємництво	3054150	2632690	2623807	3089709
Мале підприємництво	4291173	3838749	3956331	4319757
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн				
Середнє підприємництво	1683344,1	2184376,8	3314956,1	4194484,1
Мале підприємництво	933717,7	1318974,5	2067799,3	2698213,4
Відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг):				
Середнє підприємництво	38,8	39,3	39,9	39,9
Мале підприємництво	20,5	23,7	24,9	25,6
Фінансові результати, млн. грн				
Середнє підприємництво	-1567,8	-102769,2	70105,0	246950,1
Мале підприємництво	-29420,9	-118194,4	-20971,9	89449,4
Відсоток суб'єктів, які отримали прибуток, %				
Середнє підприємництво	63,7	70,6	76,1	77,6
Мале підприємництво	65,0	73,5	72,3	73,3

Джерело: складено авторами за матеріалами [12]

Таблиця 4

**Структура наданих кредитів депозитними корпораціями
відповідно до розміру суб'єкту господарювання за період 2017–2020*, %**

Роки	суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)	Розмір, яких не визначено	суб'єкти мікропідприємництва		
					річний дохід від 500 тис. євро до 2 млн. євро	річний дохід від 50 тис. євро до 500 тис. євро	річний дохід до 50 тис. євро
інші фінансові корпорації							
2017	12,68	8,73	22,56	20,40	16,15	3,10	16,37
2018	14,43	21,39	21,66	20,13	6,46	5,62	10,31
2019	24,87	13,72	18,37	24,02	3,54	5,56	9,93
2020*	17,23	16,80	21,90	22,78	3,76	10,19	7,35
нефінансові корпорації							
2017	37,47	25,25	13,38	10,30	3,52	2,02	8,07
2018	36,07	24,72	10,99	13,19	3,42	3,19	8,43
2019	31,51	24,81	9,91	11,54	5,99	5,97	10,27
2020*	29,41	27,99	10,31	10,61	6,21	5,65	9,81
фізичним особам-підприємцям							
2017	-	8,55	9,23	48,43	4,68	0,82	28,30
2018	-	7,35	6,19	54,82	3,03	0,77	27,84
2019	-	6,31	4,61	52,27	2,06	0,89	33,87
2020*	-	7,47	4,80	50,11	2,00	1,09	34,53

2020* – станом на 01.07.2020

Джерело: розраховано авторами за матеріалами [11]

подарювання, то слід констатувати, що найбільш стабільна пропозиція кредитних ресурсів спостерігається для суб'єктів великого підприємництва. Розглядаючи кредитування суб'єктів мікропідприємництва, слід відзначити, що перевага надається нефінансовим корпораціям, річний дохід яких складає до 50 тис. євро. та фізичним особам-підприємцям відповідно (табл. 4).

Національний банк України розпочав публікувати статистичні дані щодо кредитів великим, середнім, малим та мікропідприємствам – юридичним особам з урахуванням ознак їх належності до певної бізнес-групи (входить до груп пов'язаних контрагентів) [11], (табл. 5).

Як свідчать дані таблиці 5, кредити, надані контрагентам, які є частиною бізнес-групи, у малому та середньому підприємстві, зокрема, малим підприємствам становлять станом на 1 жовтня 2020 року 79,8 %, а кредити, надані середнім за розміром підприєм-

ствам, складають на відповідну дату 51,4 %. ФОП надаються переважно не пов'язаним з бізнес-групами контрагентам. Водночас ставки за кредитами, наданими пов'язаним з бізнес-групами контрагентам, зазвичай нижчі, а умови вигідніші.

Слід звернути увагу на те, що привабливість банківських кредитів для малого та середнього бізнесу залежить від запропонованих банками процентних ставок (рис. 1). За досліджуваний період (2017–2020 роки) відсоткова ставка за кредитами у національній валюті для підприємств малого та середнього бізнесу була неоднозначною, коливаючись у діапазоні від 13,2 % до 17,8 %. Дещо вищими є відсоткові ставки за кредитами для суб'єктів середнього підприємництва, хоча у 2020 р. простежується обернена вартість кредиту для малого та середнього бізнесу. Загалом такий показник процентної ставки за кредитами пояснюється не урівноваженістю зміни облікової ставки (до зменшення) та процентними

Таблиця 5

Структура та динаміка банківських кредитів, наданих малому та середньому бізнесу, з ознакою належності до бізнес-груп у 2020 р.

Дата	Суб'єкти середнього підприємництва			Суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)		
	усього	пов'язані	не пов'язані	усього	пов'язані	не пов'язані
	млн грн	питома вага, %		млн грн	питома вага, %	
1.01	1222	23,2	76,8	1570	76,5	23,5
1.02	1145	29,4	70,6	1481	78,8	21,2
1.03	1287	24,0	76,0	1578	74,9	25,1
1.04	1171	25,0	75,0	1408	75,6	24,4
1.05	1166	25,0	75,0	1305	76,7	23,3
1.06	1165	24,7	75,3	1518	67,6	32,4
1.07	1174	25,5	74,5	865	62,3	37,7
1.08	1179	27,6	72,4	932	61,2	38,8
1.09	1163	28,6	71,4	1104	71,7	28,3
1.10	1746	51,5	48,5	963	79,4	20,6

Джерело: розраховано авторами за матеріалами [11]

ставками банків, а також значними ризиками функціонування економіки в Україні, плату за які банки включають у вартість кредиту у вигляді комісій.

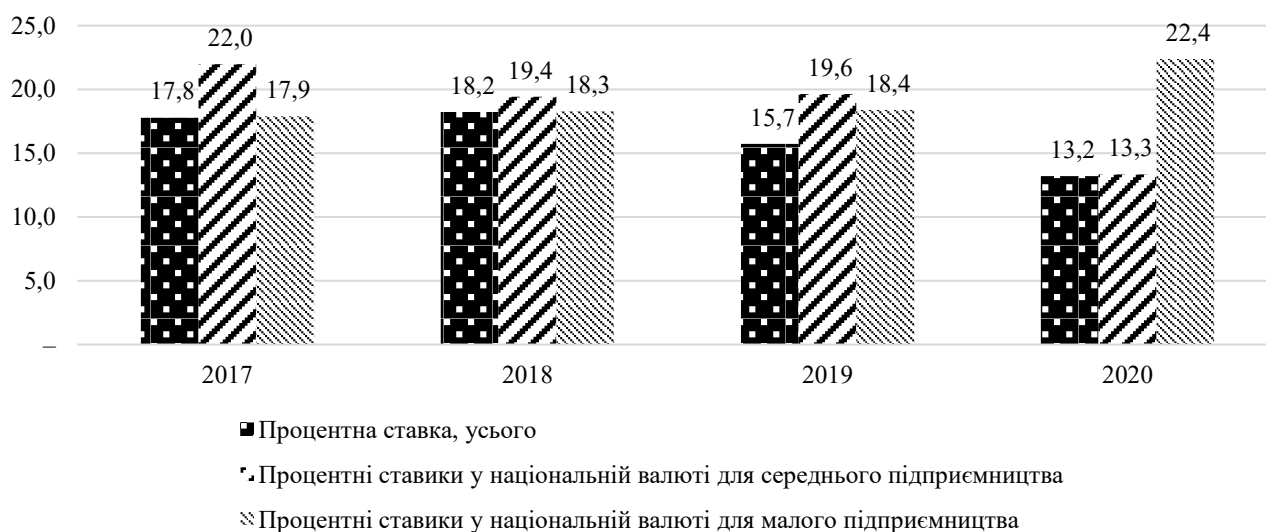
Як наслідок, кредити для підприємств малого та середнього підприємництва є досить дорогими і не завжди доступними.

Про привабливість банківського кредитування також свідчить лояльність встановлених банками програм для кредитування малого та середнього бізнесу, характеристика яких представлена у таблиці 6.

На сьогодні, державними банками України пропонуються банківські продукти та про-

грами допомоги малому і середньому підприємству, зокрема:

АТ «Ощадбанк»: акційне кредитування АПК; програма часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва; соціальне підприємство кредитування спільно з WNISEF; програми підтримки МСБ від місцевих органів влади; банківська гарантія; бланкові (беззаставні) овердрафти клієнтам ММСБ; кредитування ОСББ/ЖБК; авалювання векселів; придбання нових та бувших у використанні транспортних засобів, сільськогосподарської техніки та обладнання. Також, АТ «Ощад-

Рис. 1. Динаміка процентних ставок за банківськими кредитами, наданими у національній валюті малому та середньому бізнесу за період 2017–2020 рр., %

Джерело: розраховано авторами за матеріалами [11]

Таблиця 6

**Процентні ставки за кредитами для малого та середнього бізнесу
у вітчизняних банках у 2019 р., %**

Банки	Вид кредиту	Реальна ставка	Річна ставка	Разова комісія	Перший внесок
АТ «УкрсибБанк»	Строковий кредит. Поповнення оборотних коштів, придбання авто, нерухомості та обладнання	17,7	15,9	1,0	від 30 %
АТ «Кредобанк»	Спеціальні умови кредитування від Німецько-Українського фонду	18,48	16,63	1,0	від 20 %
АТ «Ощадбанк»	Поновлювана кредитної лінія	18,57	18,2	0.2	від 25 %
АТ КБ «Привабанк»	Непоновлювана кредитна лінія	19,0	19,0	-	від 40 %
	КУБ під заставу	20,0	20,0	-	від 25 %
АБ «Укргазбанк»	Поновлювана кредитна лінія «Програма розвитку бізнесу у рамках співпраці з Німецько-Український фондом»	19,95	18,1	1,0	від 20 %
	Непоновлювана кредитна лінія фінансова підтримка інвестиційних проєктів МСБ	20,35	18,5	1,0	від 30 %
АТ «Укрексімбанк»	Строковий кредит «Розвиток бізнесу»	20,72	18,5	-	0 %
АТ «Креді Агріколь банк»	Непоновлювана кредитна лінія	21,85	20,0	1,0	від 25 %

Джерело: систематизовано авторами за офіційними сайтами банків, що аналізуються

банк» була створена програма підтримки підприємництва «Будуй своє», основною метою якої є надання малому і середньому підприємству наступних можливостей: навчання та консалтинг для підприємців і стартапів; швидке відкриття рахунку, миттєва картка та зручний інтернет – банк; інструменти для ведення бізнесу від партнерів програми на привабливих умовах; отримання фінансової підтримки.

АТ «Укрексімбанк»: запроваджена низка фінансових продуктів для малого і середнього підприємства, зокрема: кредити малому і середньому підприємству в аграрному секторі (кредити на купівлю пального, добрива, кормів, ремонт обладнання; кредити на купівлю сільськогосподарської техніки та обладнання; кредити на купівлю тварин, закладку багаторічних рослин; кредити на купівлю елеваторів, фермерських споруд та обслуговуючих будівель; кредитування за програмою «Білоруський імпорт» (придбання сільськогосподарської техніки та обладнання; придбання обладнання, устаткування; придбання транспортних засобів та інші фінансові продукти).

АБ «Укргазбанк»: як соціально-орієнтований банк, приділяє представникам малого та

середнього бізнесу, діяльність яких пов'язана з впровадженням екологічних та енергоефективних проєктів, «зелених технологій», проєктів з використанням вторинної сировини, альтернативних видів енергії, збереженням навколишнього середовища тощо. Окрему пріоритетність банком надано кредитуванню за наступними напрямками:

в межах державної програми стимулювання енергоефективних заходів в житловому секторі. Кредитування на проведення енергоефективних заходів об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та житлово-будівельні кооперативів (ЖБК), за яким Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України здійснюється відшкодування 40-70 % від суми кредиту;

в межах співпраці банку з Урядом Республіки Білорусь. Кредитування клієнтів МСБ на придбання нового обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів, що вироблені в Республіці Білорусь та реалізуються на території України. Програма передбачає відшкодування частини процентної ставки Урядом Республіки Білорусь;

в межах співпраці Банку з Німецько-Українським фондом (НУФ) (посилання на відповідну сторінку). Окремі програми кредиту-

вання за рахунок коштів НУФ передбачають встановлення процентних ставок кредитування, які є одними із найнижчих на фінансовому ринку України.

Банк одним із перших на ринку України запровадив лінійку ЕКО-продуктів та пропонує таким клієнтам скористатися додатковою лояльністю банку у вигляді ЕКО-надбавки до депозитних програм та зниженої процентної ставки по кредитним програмам [13].

Узагальнюючи, можна представити діючі програми підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, а саме: Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками (Банки-партнери); Програма InnovFin – фінансування інноваційних проєктів. Спільна ініціатива Європейського Інвестиційного Фонду (ЄІФ) та Європейського союзу (ЄС) (АТ «Прокредит Банк»); Програма «Жінки у бізнесі» Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) (АТ АКБ «Львів»); Кредитна лінія ЄБРР – EU4Business (фінансові установи-партнери); Програма часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами банків для суб'єктів малого і середнього підприємництва Тернопільщини (Банки-партнери); Програма Європейського інвестиційного банку (ЄІБ): Initiative East в межах поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) (Банки-партнери); Програма соціального інвестування WNISEF (Банки-партнери); FinancEast: програма з відновлення фінансування інвестиційних проєктів малих та середніх підприємств на сході України (Банки-партнери); Програма з підтримки фінансування інвестиційних проєктів малих та середніх підприємств за пріоритетними напрямками (Банки-партнери); Спільний з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) Проєкт кредитування МСП та компаній

з середнім рівнем капіталізації (АБ Укргазбанк); Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості (АБ Укргазбанк); Програма мікрокредитування (Банки-партнери); Спільний з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) Проєкт підтримки поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) України з Європейським Союзом (ЄС) (АТ Укрекімбанк»); Програма для кредитування малих та середніх підприємств спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), що спрямована на підтримку впровадження Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) України з Європейським союзом (ЄС) (АТ Укрекімбанк»); Спільний з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) проєкт участі у Гарантійному механізмі (АБ Укргазбанк); Проєкт доступу до довготермінового фінансування спільний з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР) (АБ Укргазбанк) [14].

В умовах кризи, яка викликана пандемією коронавірусної хвороби COVID-19, Національним банком України прийнято заходи щодо надання рекомендацій банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу. Банки мають декілька варіантів реструктуризації кредитів: а саме: повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики; капіталізація відсоткових платежів [15]. Також у зазначених умовах була прийнята державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %», яка передбачає певні умови, характеристика яких наведена у таблиці 7.

До участі у зазначеній вище програмі взяли участь ПАТ «Банк Восток», АТ «Кредобанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «Таскомбанк».

Таблиця 7

Умови державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %»

5 % річних	7 % річних	9 % річних
Для бізнесу з річним доходом до 50 млн грн.	Для бізнесу з річним доходом до 50 млн грн	Для бізнесу з річним доходом більше 50 млн грн
За умови найму не менше 2 працівників протягом одного кварталу	За кожне нове робоче місце відсоткова ставка зменшується на 0,5 % річних, але не менше 5 % річних	За кожне нове робоче місце відсоткова ставка зменшується на 0,5 % річних, але не менше 5 % річних
Мета кредиту		
Кредит на фінансування інвестиційного проєкту МСП (інвестиційний проєкт); Кредит на поповнення обігових коштів, необхідних для реалізації інвестиційного проєкту в розмірі до 25 % від його вартості (надається виключно у поєднанні з інвестиційним проєктом), валюта кредиту – гривня.		

Джерело: [16]

Висновки з цього дослідження. Сучасні умови діяльності малого та середнього бізнесу потребують фінансових інвестицій, одним з яких є банківський кредит. Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити такий висновок. Для розвитку банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні, за доцільне є прийняття на рівні держави певних заходів, які б забезпечили зниження процентної ставки за кредитами, сприяння розширенню спектру банківських

послуг для представників малого та середнього бізнесу, розробленню нових гарантійних схем фінансово-кредитної підтримки, вдосконалення технологій та дистанційного обслуговування під час кредитування суб'єктів підприємницької діяльності. Для стимулювання розвитку банківського кредитування малого й середнього бізнесу в Україні слід також використовувати зарубіжний досвід, зокрема, у створенні дієвих фондів сприяння кредитуванню малого та середнього бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваленко В.В., Ткаченко Д.Ю., Шевченко О.В. Кредитний ринок України: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий погляд*. 2018. № 3(61). С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-3-61-13>
2. Гаркуша Ю.О., Руснак О.О. Банківський кредит у забезпеченні розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 39. С. 560–564. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct37-81>
3. Біла І.С. Пріоритети державного регулювання підприємництва в сучасних умовах в Україні. *Економіка і право*. 2015. Вип. 27. С. 68–75.
4. Бондарук Т.Г., Бондарук І.С. Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2019. № 3. С. 111–119.
5. Фролова Н.Л. Теоретико-методологічні основи оцінки результативності реалізації державної політики розвитку малого та середнього підприємництва. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 59–64.
6. Загинайло Ю.Р., Дорошенко О.Г. Роль кредиту в розвитку економіки України. *Modern Economics*. 2020. № 22(2020). С. 18–23. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-03)
7. Кузнецова Л.В. Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку АПК України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки*. 2014. Вип. 9. Ч. 1. С. 183–187.
8. Оксенюк Ю.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні. «Молодий вчений». 2017. № 7(47). С. 440–443.
9. Савлук М., Мороз А., Лазепко І. Гроші та кредит : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.
10. Коваленко В.В. Кредитний канал трансмісійного монетарного механізму та його місце в економічному зростанні держави. *Фінансовий простір*. 2020. № 3(39). С. 104–115. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215178](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215178)
11. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (дата звернення: 20.12.2020).
12. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u (дата звернення: 20.12.2020).
13. Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємству. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=aba8ec4d-7a97-4b6c-9065-22aae227d6d7&title=BankivskiProduktiTaProgramiDopomogiMalomuSerednomuPidprimnitstvu> (дата звернення: 23.12.2020).
14. Банківські програми. Портал для підприємців. URL: https://sme.gov.ua/program_type/kredytni-programy-za-pidtrymku-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsii/page/2/ (дата звернення: 24.12.2020).
15. НБУ рекомендує банкам реструктуризувати кредити позичальникам, які постраждали через пов'язані із пандемією обмеження. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-rekomenduye-bankam-restrukturizuvati-kredit-pozichalnikam-yaki-postrajдали-cherez-povyazani-iz-pandemiyeyu-obmejennya> (дата звернення: 24.12.2020).
16. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %». URL: <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення: 24.12.2020).

REFERENCES:

1. Kovalenko V.V., Tkachenko D.Yu., Shevchenko O.V. (2018) Kredytnyy rynek Ukrayiny: problemy ta perspektyvy rozvytku [Credit market of Ukraine: problems and prospects of development]. *Naukovyy pohlyad*, no. 3(61), pp. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-3-61-13>
2. Garkusha Y.O., Rusnak O.O. (2019) Bankivskyy kredyt u zabezpechenni rozvytku maloho ta seredn'oho biznesu v Ukrayin [iBank loan in ensuring the development of small and medium business in Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, vol. 39, pp. 560–564. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct37-81>

3. Bila I.S. (2015) Priorityty derzhavnoho rehulyuvannya pidpryyemnytstva v suchasnykh umovakh v Ukraini [Priorities of state regulation of entrepreneurship in modern conditions in Ukraine]. *Ekonomika i pravo*, vol. 27, pp. 68–75.
4. Bondaruk T.H., Bondaruk I.S. (2019) Derzhavne rehulyuvannya rozvytku maloho biznesu i yoho sotsial'noyi vidpovidal'nosti [State regulation of small business development and its social responsibility]. *Naukovyy visnyk natsional'noyi akademiyi statystyky, obliku ta audytu*, no. 3, pp. 111–119.
5. Frolova N.L. (2018) Teoretyko-metodolohichni osnovy otsinky rezul'tatyvnosti realizatsiyi derzhavnoyi polityky rozvytku maloho ta seredn'oho pidpryyemnytstva [Theoretical and methodological bases of evaluation of efficiency of realization of the state policy of development of small and average business]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 33, pp. 59–64.
6. Zahynaylo Yu.R., Doroshenko O.H. (2020) Rol' kredytu v rozvytku ekonomiky Ukrainy [The role of credit in the development of Ukraine's economy]. *Modern Economics*, no. 22(2020), pp. 18–23. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-03)
7. Kuznyetsova L.V. (2014) Bankivs'kyi kredyt yak dzherelo finansovoho zabezpechennya rozvytku APK Ukrainy [Bank credit as a source of financial support for the development of agriculture]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: ekonomichni nauky*, vol. 9(1), pp. 183–187.
8. Oksenyuk Yu.I. (2017) Finansove zabezpechennya rozvytku maloho pidpryyemnytstva v Ukraini [Financial support for the development of small business in Ukraine]. *Molodyy vchenyy*, no. 7(47), pp. 440–443.
9. Savluk M., Moroz A., Lazepko I. (2011) Hroshi ta kredyt [Money and credit: a textbook]. Pidruchnyk [a textbook]. Kyiv: KNEU, 589 p. (in Ukrainian)
10. Kovalenko V.V. (2020) Kredytyny kanal transmisiynoho monetarnoho mekhanizmu ta yoho mistse v ekonomichnomu zrostanni derzhavy [Credit channel of the transmission monetary mechanism and its place in the economic growth of the state]. *Finansovyy prostir*, no. 3(39), pp. 104–115. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215178](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215178)
11. Ofitsiyinyi sayt Natsional'noho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (accessed 20 December 2020).
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u (accessed 20 December 2020).
13. Bankivs'ki produkty ta prohramy dopomohy malomu i seredn'omu pidpryyemnytstvu. Ministerstvo rozvytku, ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrainy [Banking products and programs to help small and medium enterprises. Ministry of Development, Economy, Trade and Agriculture of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=aba8ec4d-7a97-4b6c-9065-22aae227d6d7&title=BankivskiProduktiTaProgramiDopomogiMalomuSerednomuPidprimnitstvu> (accessed 23 December 2020).
14. Bankivs'ki prohramy. Portal dlya pidpryyemtsiv [Banking programs. Portal for entrepreneurs]. Available at: https://sme.gov.ua/program_type/kredytyni-programy-za-pidtrymky-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsiij/page/2/ (accessed 24 December 2020).
15. NBU rekomenduye bankam restrukturyzuvaty kredyty pozychal'nykam, yaki postrazhdaly cherez pov'yazani iz pandemiyeyu obmezheniya [The NBU recommends that banks restructure loans to borrowers affected by pandemic restrictions]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-rekomenduye-bankam-restrukturyzuvati-kredyty-pozychal'nykam-yaki-postrajdali-cherez-povyazani-iz-pandemiyeyu-obmezheniya> (accessed 24 December 2020).
16. Derzhavna prohrama «Dostupni kredyty 5-7-9 %» [State program “Available loans 5-7-9%”]. Available at: <https://5-7-9.gov.ua/> (accessed 24 December 2020).